

tuals, Folch també va emfasitzar les virtuts humanes de Tuson, que va sintetitzar en tres trets: de-cència, integritat i inconformisme.

En tercer lloc va parlar el Dr. Juan Carlos Moreno Cabrera, catedràtic de lingüística de la Universidad Autónoma de Madrid i un dels grans amics i admiradors de Jesús Tuson. Moreno Cabrera va fer tota la seva intervenció en català, que va consistir fonamentalment en la lectura de citacions de diferents fragments del llibre *Mal de llengües* de Jesús Tuson, la majoria al voltant de la crítica a l'imperialisme lingüístic, a la intolerància a la diversitat, a l'autoritarisme que es manifesta també en la persecució de les varietats lingüístiques, així com a la defensa del dret de tots els pobles a preservar la seva expressió lingüística com a element d'autoestima i com a garantia de futur. Els textos triats posaven en evidència l'igualitarisme lingüístic de Tuson i la seva incansable lluita contra els prejudicis lingüístics i els tòpics infundats sobre les llengües. Moreno Cabrera va acabar la intervenció amb un agraïment al llegat de Jesús Tuson, avui, segons el professor, més actual i més necessari que mai.

La quarta intervenció va anar a càrrec del Dr. Sebastià Serrano, catedràtic emèrit de lingüística de la Universitat de Barcelona i col·lega de Jesús Tuson des dels inicis de la carrera d'aquest darrer. Serrano va recordar justament l'arribada de Tuson a la Universitat de Barcelona, al Departament de Llengua Espanyola, on aviat el mateix Serrano, Jesús Tuson i Eugenio Martínez Celdrán van adonar-se de la necessitat de crear un nou departament que fos autònom de qualsevol altra filologia i que pogués aixoplugar l'estudi de la lingüística general. Serrano va rememorar aquells inicis i va subratllar la gran generositat i alhora la saviesa de Jesús Tuson, un enamorat del llenguatge —res del llenguatge li era aliè, segons Serrano— i també de la docència. Generositat exemplificada pel seu esperit de col·laboració constant amb els col·legues del Departament i amb el suport fins i tot personal i l'ajuda que tots en rebien. Serrano també va destacar la gran creativitat de Tuson en la seva recerca científica, que el duia a trobar solucions divergents, originals, i alhora la seva gran qualitat com a escriptor.

El Dr. Javier Velaza, degà de la Facultat de Filologia, va tancar l'acte amb un agraïment a la família i va fer notar la presència de tanta gent i tan diferent, estudiants, professors de la pròpia universitat i també d'altres, personal d'administració i en suma persones que simplement l'admiraven. Velaza va qualificar Jesús Tuson de professor mític i va glossar breument una de les dimensions de la seva activitat, la història de l'escriptura, que va relacionar amb la memòria i amb la tasca de la Facultat de Filologia.

Va ser un acte d'una gran emotivitat que va posar en evidència l'enorme estimació de què el professor Jesús Tuson gaudia al món universitari i en general a la societat catalana. Va cloure l'homenatge la versió en llengua corsa de «l'Estaca» de Lluís Llach, que volia exemplificar el gran amor de Tuson per la llibertat i per la diversitat lingüística.

Pere COMELLAS CASANOVA
Universitat de Barcelona

III Jornada de la Càtedra Pompeu Fabra. El sentiment de pertinença i la llengua (Institut d'Estudis Catalans i Universitat Pompeu Fabra, 26 i 27 d'octubre de 2017). — La Càtedra Pompeu Fabra, creada per l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona i dirigida per la Dra. M. Teresa Cabré Castellví, organitza cada any una jornada de reflexió i debat sobre un tema monogràfic. Després d'una primera jornada (2015) dedicada a la figura de Pompeu Fabra, i de la segona (2016), en què es va poder debatre sobre els pros i els contres de la gestió del multilingüisme, els responsables de la Càtedra van decidir centrar la tercera jornada de 2017 en un tema d'interès social i individual alhora: Quin paper fan les llengües en el sentiment de pertinença a una comunitat?

En concret, l'objectiu de la III Jornada ha estat abordar el tema de les experiències i les percepcions personals que han motivat que persones nascudes en altres contrades i amb altres llengües hagin decidit sumar la llengua catalana als seus usos lingüístics i incorporar-la com a llengua pròpia.

Per encetar el tema, la Dra. Carme Junyent de la Universitat de Barcelona ha ofert una conferència plenària, molt documentada i ben engrescadora, que ha permès bandejar d'entrada molts dels prejudicis que envolten, i pretenen justificar, la reducció de la diversitat lingüística amb la mort constant de llengües minoritzades en benefici de les llengües de poder. Junyent ha revisat previsions cabdals en l'estudi de llengües amenaçades (Krauss, Brezinger, Sasse), que ens duen a la xifra, ben escassa, de 300 llengües que podrien arribar a superar el llindar del segle XXI, i ha presentat l'enfocament del seu grup de recerca GELA, que cerca explicar com és que, havent rebut les mateixes pressions que les llengües que han mort, hi ha llengües que no ho han fet. La hipòtesi central de Junyent és que, encara que hi ha factors múltiples, aquestes llengües resistents comparteixen un tret: es parlen en zones amb molta diversitat lingüística (Papua, Nova Caledònia, els Balcans). Amb aquesta perspectiva, les llengües de la immigració a Catalunya esdevenen una oportunitat per al català i no una amenaça, si es construeix una gestió alternativa de les llengües, que n'afavoreixi la diversitat i que en bandegi la substitució. En la darrera part de la conferència ha criticat la ideologia del monolingüisme, que parteix de la creença falsa que compartir un únic codi afavoreix la comunicació, cosa que la història de la humanitat desmenteix contínuament, i que ha fet estralls fins i tot en la creativitat i en la llibertat dels qui han hagut de renunciar a les llengües pròpies.

La matinal a l'auditori Jaume I de la Universitat Pompeu Fabra ha afavorit la trobada de tres persones amb experiències diferents, que ens han presentat sengles ponències enriquidores.

Gagandeep Singh, portaveu de la comunitat sikh a Barcelona i mediador intercultural a l'Ajuntament de Barcelona, ha organitzat la seva xerrada en dues parts: en la primera ha fet conèixer als assistents alguns dels principis de la religió sikh i dels costums de la comunitat de llengua panjabi; en la segona part, Gagandeep Singh ha reflexionat sobre el seu sentiment doble de pertinença a la comunitat sikh i a la llengua catalana, i sobre com ha estat el seu procés d'aprenentatge de la llengua, posant de relleu la percepció positiva dels parlants d'una llengua minoritzada i la seva pròpia posició moral fins a rebre el premi Martí Gasull 2017, concedit per Plataforma per la Llengua.

El segon ponent del matí, l'escriptor Matthew Tree, ha endinsat l'auditori en la pròpia experiència d'incorporar-se en la comunitat de parlants del català, de ben jove, a través de la família i dels amics de la seva parella, i amb l'ajuda del manual *Teach Yourself Catalan* d'Alain Yates. Opina que, si aprendre català provoca una reacció tan emotiva en alguns parlants, denota la importància que els parlants donen a la llengua com a signe d'identificació, sense tenir en compte si té més o menys parlants. Tree introdueix el tema de la creativitat literària, relacionant la llengua amb el conreu de l'expressivitat, i no com a una simple eina de comunicació. Parteix de la idea que cada llengua té una expressivitat distintiva, per la qual cosa defensa la diversitat com element essencial dels humans, i presenta el contraexemple de l'anglès globalitzat, que, manllevat d'expressivitat, només serveix per a comunicar-se de manera neutra en entorns internacionals. Ha estat interessant la reflexió de l'escriptor sobre el despertar de la seva consciència lingüística, arran de l'aprenentatge del català, que l'ha fet aprendre moltes altres llengües i revalorar la diversitat de la seva llengua d'origen, l'anglès.

Ha tancat la sessió la ponència de l'escriptora Hajat El Hachmi, un text molt elaborat tant des del punt de vista conceptual com de l'expressió literària. Ha començat narrant els records del primer contacte amb el català i la descoberta del rebuig social, per descriure què vol dir "arrelar" en una comunitat, una tria terminològica ben precisa per a l'exposició d'un pensament ben teixit:

«Arrelar vol dir pertànyer, vol dir ser prou d'un lloc com per considerar que es té tot el dret de sentir-te'n part [...]. I per pertànyer cal teixir una densa xarxa feta de coneixement, d'afectes, d'experiències i de records.». En el cas d'Hajat El Hachmi aquesta xarxa és feta també de lectures i relats: les lectures a la biblioteca pública, les històries del seus "avis" literaris (Rodoreda, Tísner, Calders). La literatura obre una finestra a la intimitat llegida, que substitueix la intimitat desconeguda de les persones de l'entorn. La literatura és també per a l'escriptora un exercici per a cercar el ritme dels relats íntims de les dones de la família al Marroc i per a recuperar la memòria («sense memòria no hi arrelament»); «la memòria és la intimitat de la història», memòria dels orígens, memòria de la geografia que l'envolta, memòria de les dones. Feminisme, literatura i afectes reals configuren un lloc on arrelar.

Mercè LORENTE

Universitat Pompeu Fabra
Institut d'Estudis Catalans

Contribucions de la Càtedra Màrius Torres a l'any de celebració del 75è aniversari de la mort del poeta (26 i 27 d'octubre de 2017). — La segona edició del Simposi Internacional Màrius Torres (la primera tingué lloc el 2010, amb motiu dels cent anys del naixement del poeta), coincidint amb el 75è aniversari de la seva mort i el 70è de la publicació, per primer cop, de les seves *Poesies*, aconseguí d'aplegar una sèrie d'actes culturals amb estudiosos, disciplines i esdeveniments de tota mena.

Val a dir que una setmana abans de la celebració del Simposi, que tingué lloc els dies 26 i 27 d'octubre de 2017, la Càtedra Màrius Torres presentà a l'Institut d'Estudis Ilerdencs els dos volums que havia editat per commemorar aquestes efemèrides: *De poeta a poeta. 36 poetes comenten poemes de Màrius Torres i Tries de poemes (1938)*. El primer és un diàleg polifònic entre el poeta lleidatà i altres poetes d'arreu dels territoris de parla catalana i de totes les generacions i estètiques, els quals, des de la seva perspectiva personal, fan la lectura d'un poema de Màrius Torres triat per ells mateixos, de manera que el llibre esdevé, també, una antologia col·lectiva del nostre poeta feta per poetes. El segon és un facsímil de dos dels reculls que Torres va fer l'any 1938: *Totes les poesies* i *Tria de poesies de Màrius Torres per a Joan Sales*, el qual és la segona entrega del que, amb el títol de *Primers reculls (1927-1936)*, va editar la Càtedra el 2010.

I la nit abans de la inauguració del Simposi, la Càtedra organitzà al Cafè-Teatre de l'Escorxador la presentació de *Sfinxul din noi. Antologie poeticã*, antologia bilingüe català-romanès feta per Jana Balacci Matei, seguida d'un debat amb altres traductors de Torres que també van intervenir en el Simposi: al rus (Olga Nikolaeva i Andrei Rodoski) i a l'alemany (Àxel Sanjosé).

El dijous dia 26 s'inicià el Simposi, inaugurat amb els parlaments protocol·laris i la conferència del professor Enric Bou (Universitat Ca' Foscari de Venècia) «Situació de Màrius Torres en el context de la poesia europea de la primera meitat del segle xx», a la qual van seguir una sèrie de comunicacions centrades en l'anàlisi del context artístic i literari del poeta. Així, Jordi Malé (UdL) descriví les relacions de la literatura dels primers anys del segle xx amb la resta d'expressions artístiques i, en particular, amb les arts plàstiques, i Arnau Vives (UB) analitzà la visió orientalista de Marià Manent a través de diverses publicacions i traduccions, mentre que Andratx Badia (Universitat de Santiago de Compostel·la) introduí una anàlisi geopoètica de l'obra de Màrius Torres: com era la Lleida que es mostrava als seus ulls quan ell l'escrivia? I com es diferencia de la que presentava l'altre gran poeta de la ciutat, Magí Morera, o de la ciutat en què nosaltres vivim?

Després, s'encetaren les lectures pròpiament dites de l'obra de Torres. Començà Lluís Alpera (UA), amb un acostament personal amb referències al simbolisme, la lírica de paraules nobles i la